

KRÖNIKA OM NORDISKT SAMARBETE

TRUMP KNUFFAR GRÖNLAND MOT NORDEN

Johan Strang är krönikör i *NT* och professor vid CENS – Centrum för Norden-studier, Helsingfors universitet.

Turbulensen kring Grönland har rubbat de nordiska ländernas förtroende för USA, men den har också fört oss samman i Europa och visat styrkan i vår gemensamma röst. Framför allt har krisen gjort att Danmark och Grönland lagt sordin på sina inbördes tvister, vilket bland annat

verkar leda till att Grönlands och Färöarnas dröm om fullvärdigt medlemskap av Nordiska ministerrådet blir verklighet. Frågan är vilka konsekvenser det får för det nordiska samarbetet.

Jag har svårt att tänka mig ett mera obehagligt uppdrag än det Lars Løkke Rasmussen och Vivian Motzfeldt hade den 14 januari. Mindre än ett år efter att Ukrainas president Volodymyr Zelensky blev utskälld enligt noter i Vita huset, skulle den danska och den grönländska utrikesministern diskutera Grönlands framtid med den amerikanska presidenten Donald Trumps vapendragare J.D. Vance och Marco Rubio. Det kändes som att inte bara *Rigsfællesskabets* suveränitet stod på spel, utan hela Natos och de transatlantiska relationernas framtid.

Målsättningen med mötet var att sänka temperaturen i en konflikt som hade eskalerat till den grad att Trump inte ens uteslöt militära medel för att ta kontroll över Grönland. Ur den synvinkeln måste man säga att mötet verkar ha varit väldigt lyckat. I Danmark kunde man till och med kosta på sig lite galg-humor. På sociala medier var det många som gjorde sig lustiga över hur genialt det var av Løkke Rasmussen att få amerikanerna att gå med på att tillsätta en ”arbidsgrupp”. Alla som jobbat inom dansk eller nordisk förvaltning vet ju att poängen med arbetsgrupper ofta är att begrava svåra problem och omöjliga idéer i bottenlösa mängder kaffe, wienerbröd, hyggeligt småprat och ändlösa utredningar.

I skrivande stund verkar situationen kring Grönland ha lugnat sig. Arbetsgruppen har dämpat den offentliga retoriken och Trump har riktat sitt intresse mot andra håll i världen. Men man ska heller inte underskatta effekten av det resoluta stöd som Danmark och Grönland fick av Norden och Europa.

Speciellt Sveriges statsminister Ulf Kristersson och Frankrikes president Emmanuel Macron var väldigt tydliga med att Trump gått över gränsen för hur man beter sig mot sina allierade. Effektfull var också den hastigt inkallade militärövningen på Grönland till vilken samtliga nordiska länder och bland andra Frankrike, Tyskland och Nederländerna sände militär personal. Tilltaget retade Trump, men han backade snart både från sina militära hot och från sina mest radikala hot om extratullar.

Grönlandskrisen har alltså visat den styrka Norden och Europa har då man agerar tillsammans. Utrikespolitiskt har Grönlandskrisen fört Danmark närmare EU och Norden, men den har också stärkt Danmarks statsminister Mette Frederiksens position i hemlandet. Efter ett uselt lokalval i november har hennes socialdemokrater stigit så mycket i opinionsmätningarna att Frederiksen passade på att utlysa folketingsval för den 24 mars, ett halvår innan hon konstitutionellt sett hade varit tvungen till det. Nu hoppas hon få förtroende för att leda sin tredje regering.

En annan konsekvens av grönlandskrisen är att förhållandet mellan Grönland och Danmark förbättrats avsevärt. Under de senaste decennierna har den grönländska självständighetsrörelsen vuxit sig allt starkare, och den har också kryddats med en god dos av postkolonial irritation som man i Danmark haft ganska svårt att känna sig vid. Men nu har bägge parter närmat sig varandra betydligt.

I Danmark har man fått upp ögonen för Grönland. I höstas publicerades den oberoende utredning som tillsattes 2022 då *Danmarks Radio* uppdagat att tusentals unga grönländska kvinnor fått spiraler insatta i sina underliv ofta mot sin vilja och vetskap. Den danska regeringen med Frederiksen i spetsen bad om ursäkt och nu diskuterar man i vilken mån offren ska ersättas. Kong Frederik X har under sina dryga två år vid tronen besökt Grönland tre gånger och statsminister Frederiksen har också blivit en mera frekvent gäst. Överlag är man i Köpenhamn idag väldigt noga med att betona hur Grönlands framtid ligger i grönlänningarnas egna händer.

Men på motsvarande sätt har också Grönland mildrat sin retorik gentemot Danmark. Den nya regeringen är en koalition av partier som önskar en mera moderat takt i självständighetsprocessen. I Washington var det tydligt att Motzfeldt och Løkke Rasmussen spelade på samma lag, och i en uppmärksamman gemensam presskonferens med Frederiksen den 13 januari uttalade Grönlands regeringsledare Jens Frederik Nielsen att ”Hvis vi skal vælge mellem USA og Danmark her og nu, så vælger vi Danmark. Vi vælger Nato, Kongeriget Danmark og EU”. Det är en intressant utveckling då de forna europeiska kolonialmakterna i en global kapprustning mellan USA och Kina plötsligt framstår som, om inte ”the good guys”, så i alla fall ”the better guys”.

De förbättrade relationerna mellan Grönland och Danmark har också fått konsekvenser för det nordiska samarbetet. Danmark ställer sig nu helhjärtat bakom Färöarnas och Grönlands krav om fullvärdigt medlemskap i Nordiska ministerrådet (se min krönika i *NT* 2025:2). Som ordförande i Nordiska ministerrådet 2026 driver Danmark och Färöarna en revidering av Helsingforsavtalet med full kraft och under dessa geopolitiska omständigheter möter man heller inget motstånd från de andra nordiska länderna. Den 16 februari tillsatte de nordiska samarbetsministrarna en kommission för att driva igenom förslaget.

De flesta är eniga om att det är en god idé att stärka Grönlands, Färöarnas och Ålands ställning i det nordiska samarbetet, men i kulisserna finns det också en oro för att denna *utvidgning* kommer att ske på bekostnad av den *fördjupning* av samarbetet som var den ursprungliga målsättningen med processen. Finns det energi kvar att ta upp alla de andra frågorna (miljö, transport, energi, beredskap) då Färöarna och Grönland väl är medlemmar? Finns det rent av en risk att Färöarnas och Grönlands fullvärdiga medlemskap *förhindrar* en revidering av Helsingforsavtalet på andra punkter? Hur ska man exempelvis skriva in utrikes- och försvarspolitik i ett avtal när vissa av signatärerna inte har suveränitet på just dessa områden? I Finland oroar man sig dessutom för att ett fullvärdigt medlemskap för Åland förutsätter en revision av grundlagen - ett högt pris att betala då det inte ens verkar som att ålänningarna själva är speciellt intresserade av det ansvar som följer på det fullvärdiga medlemskapet i Nordiska ministerrådet.

Rent institutionellt hoppades man säkert inom Nordiska ministerrådet att revideringen av Helsingforsavtalet skulle stärka ens ställning. Idag är det kanske sannolikare att man marginaliseras ytterligare. Nordiska ministerrådet får visserligen nya medlemmar som har världens blickar på sig, men fördjupningen och intensifieringen av det nordiska samarbetet verkar än en gång söka sig andra vägar. Då de nordiska statsministrarna mötte Kanadas premiärminister Mark Carney i Oslo den 15 mars var det inte i regi av Nordiska ministerrådet.

Kanske är det så, att man på de nordiska utrikes- och försvarsministerierna snart får börja fundera över om det inofficiella N5-samarbetet och NORDEFCO räcker till, eller om man borde skapa något mera formaliserat sammanhang för att koordinera sitt nordiska samarbete. För oss vänner av nordiskt samarbete kanske det inte skulle vara en så dum utveckling, trots allt.

Johan Strang